

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS
Senosios literatūros skyrius

Mokslinė konferencija

HEROJAI IR ANTIHEROJAI SENOJOJE LIETUVOS LITERATŪROJE

XXI JURGIO LEBEDŽIO SKAITYMAI
skiriami
JONO KAROLIO CHODKEVIČIAUS
(1570–1621) METAMS

Pranešimų santraukos

LIETUVIŲ
LITERATŪROS
IR TAUTOSAKOS
INSTITUTAS

Darius Antanavičius (LII)

**KABINETINIAI IR NEKABINETINIAI EPIKAI:
APIE LDK XVI A. ANTROSIOS PUSĖS – XVII A. PRADŽIOS
HEROJINIŲ POEMŲ RAŠYMO BŪDĄ**

Pranešime bus išgliaudytas Bazilijaus Hiacintijaus, Pranciškaus Gradovskio, Elijo Pielgžymovskio, Andriaus Rimšos, Jono Radvano ir Laurencijaus Bojerio kūrybos metodas ir įrodyta, kad dauguma šių autorių, šlovindami Lietuvos istorijos įvykius, kuriems skirtos konkrečios poemos ir kurių amžininkai jie patys buvo, daugiausia rėmėsi ne savo tiesiogine patirtimi ir žiniomis „iš įvykio vietos“, bet tik spausdinta medžiaga, t. y. iki tol pasirodžiusiomis knygomis.

Roma Bončkutė (KU, LLTI)

ODINAS DAUKANTO PANTEONE

Pranešime dėmesys sutelkiamas į Simono Daukanto veikalo *Būdas senovės lietuvių kalnėnų ir žemaičių* (1845) mitinių herojų panteoną. Aptariama Daukanto mitinių herojų panteono kaita jo veikaluose, svarstoma apie naujo įstatymų kūrėjo Odino atsiradimą. Daukanto romantizuota mitologija susiejama su Johanno Gottfriedo Herderio humanizmo konceptu ir vokiečių romantinės istoriografijos tradicija. Parodoma, kaip Daukanto asmeninė istorija lėmė lietuvių herojų panteono papildymą.

Mintautas Čiurinskas (LLTI)

**HEROJAI IR ANTIHEROJAI ORŠOS MŪŠIO (1514)
PROPAGANDOS ŠALTINIUOSE**

Iki šiol mokslinėje literatūroje buvo aptartas valdovo – Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto – vaizdavimas propagandinėje raštijoje po LDK pergalės prie Oršos (1514) prieš Maskvos kariuomenę. Taip pat šioje raštijoje labai ryškus visai peikiamo pralaimėjusio antagonisto Maskvos didžiojo kunigaikščio Bazilijaus III įvaizdis. Nors abu valdovai mūšyje nedalyvavo, jų figūros dominuoja to laiko naratyve, jų supriešinimu buvo paremta ne vieno tai progai skirto epinikio kompozicija.

Iš įvairių istorinių šaltinių žinome ne tik vyriausius rugsėjo 8 d. susikovusių kariuomenių vadus (Konstantiną Ostrogiškį ir Ivaną Čeliadniną), bet ir daugiau jame

dalyvavusių ar pasižymėjusių asmenų, visų pirma karvedžių (išlikęs net po mūšio į nelaisvę paimtų žymesniųjų maskvėnų sąrašas). Pranešime bus aptarta, kas dar, be dominuojančių valdovų figūrų, ir kaip buvo paminėti ir įamžinti proginiuose poezijos kūriniuose, rašytuose netrukus po pergalės, ir katalikiškajai Europai skirtuose naratyviniuose šaltiniuose, kurių daugiausia yra laiškų pavidalu.

Matas Grubliauskas (LKI)

SENATORIAUS PAVEIKSLAS POLITINIUOSE LDK JĖZUITŲ TEKSTUOSE

Nekurdami savitos politinės filosofijos ar politinės teorijos, LDK jėzuitai neatsiribojo nuo aktyvaus politinio gyvenimo ir išreiškė valstybės viziją poleminiuose, publicistiniuose ar akademiniuose tekstuose. Juose buvo išsakyta (nebūtinai tiesiogiai) teiginių apie žmogaus prigimtį, jį valdančius dėsnius ir įstatymus ir duota praktinių patarimų, kokia turi būti valstybės valdymo forma (pritarant ar nepritarant faktinei tuometei tvarkai) ir koks turi būti valdovas, t. y. kokią valdžią ir galią jis turi, koks jo santykis su valstybės įstatymais, valdiniais, kokios turi būti jo vertybės ir dorybės, į ką jis turėtų kreipti dėmesį, ko vengti. Tokio pobūdžio klausimus sprendžiančioje literatūrinėje tradicijoje (vadinamuosiuose *specula regum*), nuo XVI a. Abiejų Tautų Respublikoje vis daugiau galios valdant valstybę įgaunant didikams, radosi ir senatoriaus pareigybės aprašymas (nulemtas konkretaus autoriaus požiūrio į tuometę ATR valdymo formą). Jame buvo apibrėžtos senatoriaus veiklos ribos, santykis su valdovu, jo, kaip visateisio valstybės politikos veikėjo, tikslas, taip pat nustatyta, kokios senatoriaus savybės laikytinos teigiamomis, o kokios – neigiamomis. Nors Vilniaus jėzuitų raštuose nėra aptinkama tik minėtiesiems klausimams atsakyti išgryninto modelio, tačiau atsakymai į juos pateikiami arba vienoje iš didesnio kūrinio dalių (Luko Zaluskio *Visuotinė filosofija*, Arono Aleksandro Olizarovijaus *Apie politinę žmonių sąjungą*, Andriaus Boreišos politikos paskaitos), arba – netiesiogiai, t. y. aptariant kitus klausimus (Petro Skargos *Seimo pamokslai*, Jono Chondzinskio *Vieno lenkų kunigo apmąstymai*, Zacharijo Modzelevskio ir Kristupo Pucilovskio politikos paskaitos). Nepastovi ATR istorinė, politinė situacija XVII a. nulėmė tai, kad tarp Vilniaus jėzuitų susiformavo bendra valstybės vizija ir vieningas idealaus senatoriaus paveikslas.

Kęstutis Gudmantas (LLTI)

KAIP SENOSIOS LIETUVOS VISUOMENĖ SKAITĖ PALEMONO MITĄ?

Pranešimą skiriu Palemono mito recepcijai XVI–XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje. Pastaruoju metu šioje srityje atliekami įdomūs tyrimai (ypač svarus – Lenkijos mokslininkų indėlis), tačiau Palemono mito recepcija vis dar nėra inventorizuota. Savo pranešime aptarsiu kai kuriuos būdingesnius ir atvirkščiai – į tyrėjų akiratį rečiau patenkančius pavyzdžius, šiek tiek daugiau vietos skirdamas mito gyvavimui Žemaitijoje.

Nijolė Klingaitė-Dasevičienė (VU)

***DOCERE, DELECTARE, MOVERE SIVE* KAIP SUKURTI TOBULĄ HEROJAUS PAVEIKSLĄ?**

Pranešime gilinamasi į proginių kūrinių rašymo teorinius pagrindus, nagrinėjami herojaus paveikslų kūrimo būdai, pristatomi pagrindiniai šlovinamosios kalbos (*laus*) elementai ir komponavimo principai. Iš Antikos per didžiųjų Renesanso retorikos teoretikų veikalus ateinanti kalbų kūrimo tradicija įsigalėjo ir Vilniaus universiteto aplinkoje bei jame XVII a. dėsčiusių retorikos profesorių Žygimanto Liauksmo, Kazimiero Kojalavičiaus-Vijūko, Mykolo Radau veikaluose. Remiantis jų teoriniais ir praktiniais patarimais, buvo kuriami itin populiarūs proginiai kūriniai (padėkos, sveikinimai, panegirikos etc.).

Skirmantas Knieža (VU)

IDEALIAUS VALDOVO PAIEŠKOS: GOTTFRIEDO W. LEIBNIZO ARGUMENTAI DĖL LENKIJOS IR LIETUVOS KARALIAUS RINKIMŲ

Po Jono Kazimiero abdikacijos į 1669 m. Abiejų Tautų Respublikos karaliaus rinkimus įsitraukė ne viena užsienio valstybė. Skirtingus kandidatus palaikančios grupuotės naudojosi ne tik diplomatiniais metodais, bet ir „politinėmis technologijomis“, tarp kurių – politiniai pamfletai, skirti išaukštinti palaikomam kandidatui ir pažeminti jo oponentams. Tarp tokių traktatų – ir Jurgio Vlikovijaus

Lietuvio *Politinių įrodymų, koks karalius turi būti renkamas Lenkijoje, apsvaistymas*, tradiciškai priskiriamas vokiečių filosofui Gottfriedui Wilhelmui Leibnizui. Pranešime bus aptariamas 1669 m. valdovo rinkimų kontekstas, Leibnizo politinė mintis ir pagrindinės traktate apibrėžtos tinkamiausio valdovo savybės. Ypatingas dėmesys bus skiriamas 59-ajai premisai, kurioje Leibnizas, akcentuodamas paveldimumą per moteriškąją liniją ir remdamasis mitologine Lietuvos metraščių dalimi (kilmės iš romėnų teorija ir nepertraukiama dinastijos tąša), argumentuoja kilmės iš Jogailaičių svarbą.

Darius Kuolys (LLTI)

**KARALIUS, KILNIOS MOTERYS IR KITI HEROJAI
APŠVIETOS AMŽIAUS LIETUVOS LITERATŪROJE:
VAIZDINIAI, IDĖJOS IR DORYBĖS**

LDK Apšvietos literatūrai buvo būdinga ne tik aštri savo meto visuomenės kritika, bet ir dabarties ir praeities asmenybių heroizacija. XVIII a. rašytojai, aktyviai dalyvavę politinės tautos atnaujinimo sąjūdyje, sąmoningai kūrė idealius personažus, įkūnijančius Apšvietos žmogaus dorybes ir idėjas, kuriomis sekama laisva visuomenė galėtų atsinaujinti ir išvengti gresiančio žlugimo. Tarp šių idealių personažų vienas svarbiausių buvo Stanislovas Augustas Poniatovskis – paskutinis Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis. Jo – apsišvietusio monarcho, milijonus į ateitį vedančio „Jogailaičio“, visais luomais besirūpinančio „Tėvynės Tėvo“, išmintingo „Tautos Sodininko – vaizdinys turėjo sutelkti ir mobilizuoti pažangai krašto visuomenę. Greta valdovo reikšmingas simbolinis vaidmuo suteikiamas ir „seniesiems litalanams“ – ankstesnių amžių LDK politikams ir karo vadams: Leonui Sapiegai, Jonui Karoliui Chodkevičiui ir kitiems. Renesanso ir Baroko asmenybės šio meto literatūroje įgyja raiškių Apšvietos žmogaus bruožų. Kilnių, puikiai išsilavinusių ir veiklių protėvių literatūriniais paveikslais dabarties visuomenei keliamas imperatyvas tęsti pirmtakų žygius, toliau kurti jų valingai kurtą valstybės istoriją. Įsidėmėtina, kad proginė amžiaus literatūra tarp sekminių herojų iškelia ir apsišvietusias moteris. Šios kultūrinės permainos vertos atidesnio tyrinėtojų žvilgsnio.

JONO KAROLIO CHODKEVIČIAUS VAIZDAVIMAS
NEOLOTYNIŠKOJE LIETUVOS POEZIJOJE

Pranešime aptariamas Jono Karolio Chodkevičiaus vaizdavimas Lietuvos neolotyniškoje poezijoje. Viena laikų kūrinių turinį sudaro svarbiausi Chodkevičiaus biografijos faktai, jo fundacijos, taip pat jo bei jo šeimos narių pagerbimas. Juose apdainuojami ne visi, o tik svarbiausi įvykiai ir nuopelnai. Visi šie neolotyniškosios poezijos kūriniai yra proginiai. Pagal įvykio turinį juos galima apžvelgti teminėmis grupėmis, atskirai aptariant herojinę, laidotuvių, sveikinimų (gimimo bei pareigų pradžios proga) ir dėkojimo už suteiktą poeziją. Herojinei poezijai priskirtos keturios (Bazilijaus Plinijaus *Victoria* [1605], Laurencijaus Bojerio *Carolomachia* [1606] ir dvi Pilypo Midendorfo (Mitendorfo) poemos: *Illust[rissi]mo et mag[nifi]co Heroi ac d[omi]no d[omi]no Carolo Chodkiewicz comiti in Sklow et Bichow de Mysza ... de Parnavae obsidione soluta Dunamundaque recepta hostibus caesis et profligatis Riga gratulatur* [1611] ir *Ill[ustrissi]mo et mag[nifi]co Heroi ac domino dn. Iohanni Carolo Chodkiewicz comiti in Schlow et Bichow de Missa ... Livonia reditum foelicem gratulatur* [1619]), laidotuvių – dvi (Vilniaus akademijos studentų vardu išspausdintas *Schema parentalium summae spei adolescenti, illustrissimo domino d. Hieronymo Chrysostomo Chotkiewicz* [1614] ir Rapolo Skorulskio kartu su kitais Nesvyžiaus jėzuitų kolegijos studentais išleistas *Laurus immortalitatis ad illustrissimi d. d. Ioannis Caroli Chodkiewicz ... cenotaphium positum ab illustrissimo d. d. Ioanne Stanislaio Sapieha ... in ecclesia Nesvisien[si] Societatis Iesu* [1621]), sveikinimų – keturios (Alberto Skoraveco *Fausta gratulatio in exoptatissima Hieronymi Chodkiewicz natalitia, filii illustris ac magnifici domini, d. Ioannis Caroli Chodkiewicz* [1598] ir *Illustri ac magnifico domino d. Ioannis Carolo Chodkiewicz ... faeliciter auspicanti generalem capitaneatum Samogitiae etc. etc. poema gratulatorium* [1599], Jono Horskio *Ποιημάτων honorarium, novo palatino Viln. illustrissimo domino Ioanni Carolo Chodkiewicz* [1617] ir Petro Kazimiero Lackio *Septem Chodkiewiczii heroes exercitus Lithuani ac duces ill. Christophorum Chodkiewicz palatinum Vilnensem etc. Vilnam ingredientem gratulatione excipientes* [1642]), o dėkojimo – dvi poezijos knygos (Motiejus Kazimiero Sarmbievičiaus *Obsequium gratitudinis illustrissimo d. Ioanni Carolo Chodkiewicz ... ab Apolline Crosensi persolutum* [1619] ir *Sacra lithothesis in prima templi Magnae Virgini Matri dedicati erectione a patribus Collegii Crosensis Societatis Iesu, liberalitate ilustrissimi domini d. Ioannis Caroli Chodkiewicz ... fundati auspicio celebrata ab eiusdem Collegii Chodkieviciani studiosa iuventute descripta* [1621]). Pranešime bus aptartas jų turinys, pateikta įdomesnių ištraukų vertimų. Publikacija skiriama Chodkevičiaus gimimo 450-osioms ir mirties 400-osioms metinėms paminėti.

Živilė Nedzinskaitė (LTI)

HEROJUS ANKSTYVOJOJE MOTIEJAUS KAZIMIERO SARBIEVIJAUS KŪRYBOJE

Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kūryba tyrėjų skirstoma į tris laikotarpius: iki išvykstant į Romą (1618–1622), studijuojant Romoje (1622–1625) ir grįžus iš Romos (1625–1635). Pranešime bus aptarti pirmieji Sarbievijaus kūriniai, išspausdinti ne jo paties, bet Kražių jaunuomenės ar Kražių Apolono vardu. Jie buvo parašyti Kražių kolegijoje dėstant poetiką 1617–1619 m. Tai panegirinio pobūdžio darbai, skirti tuomečiam Žemaičių vyskupui Stanislovui Kiškai, Žemaičių seniūnui Jeronimui Valavičiui ir, žinoma, kolegijos fundatoriui Jonui Karoliui Chodkevičiui. Nors ankstyvojoje Sarbievijaus poezijoje daug barokinės pompastikos, alegorijų, mitologinių įvaizdžių, erudicinių įmantrybių ir perdėto retoriškumo, tačiau joje jau aiškūs ir svarbiausi būsimąjo Šiaurės Horacijaus poezijos bruožai ir kryptys. Pranešime bus aptartos pagrindinės panegirikų herojaus savybės, vėliau atsikartosiančios ir lyrikoje.

Tojana Račiūnaitė (VDA Dailėtyros institutas)

JONAS KAROLIS CHODKEVIČIUS IR ŠVČ. MERGELĖS MARIJOS ATVAIZDAI

Pranešime bus aptariami su Jonu Karoliu Chodkevičiumi susiję Švč. Mergelės Marijos atvaizdai, jų kulto vietos ir istoriniai kontekstai. Bojerio *Karolomachijoje* (1606) aprašyta, kaip Chodkevičius Rygos pilyje išvysta Švč. Mergelės Marijos ir pamaldžiojo Valterio Platebergo skulptūrinius atvaizdus: „Vos tik įėjęs vidun, abi statulas šias pamatė Karolis.“ Tarytum sekdamas legendiniu Livonijos kariu, Chodkevičius meldžiasi Rygos Švč. Mergelei ne tik kaip nuolankus prašytojas, bet ir kaip galingas donatorius: „Jeigu padėsi tu man, iš aukso tave aš nuliesiu.“ Savitus galios mainus tarp dosnaus karžygio ir jį globojančios Dievo Motinos liudija ir Motiejui Kazimierui Sarbievijui priskiriamas epigramų ir odžių rinkinys *Akmens pašventinimas* (1621). Analizuojant šį ir kitus kūrinius, pranešime bus siekiama atskleisti, kaip etmono pamaldumo ir įžadų Švč. Mergelei aprašymus apsupa ir grindžia kitų valdovų ir karžygių pamaldžių gestų topai. Taip pat klausinama, kur buvo, kaip atrodė, ar išliko Chodkevičiaus lankyti, regėti, melsti Švč. Mergelės Marijos atvaizdai? Drauge analizuojamas etmono ryšio su Žirovicų Švč. Mergele Marija faktas: ovalus alebastro reljefas unitų šventovėje buvo pagerbtas Chodkevičiaus asmenine piligrimine kelione ir padėkos už pasveikimą votu (Chodkevičiaus laiškas Kamenskiui,

Liachovičiai, 1620; Teodozy Borowik, *Historia albo powieść...*, 1622). Tai bene vienintelis išlikęs Chodkevičių „regėjus“ atvaizdas.

Sergejus Temčinas (LLTI)

DĖL SOVIJAUS VARDŲ KILMĖS

Kaip žinia, Sovijaus sakmės slaviškai rašytas tekstas žinomas vien iš Judėjų chrono-grafo nuorašų (Lemeškinas 2009). Jį sudaro vertimai iš graikų kalbos, tradiciškai datuojami 1262 metais. Neseniai buvo pasiūlyta patikimesnė data – maždaug 1362 metai (Toločko 2019). Verstinis kontekstas suponuoja mintį apie tokį pat verstinį Sovijaus sakmės pobūdį, tačiau vertimo šaltinis lieka nežinomas (galbūt dėl to, kad graikiškasis Jono Malalos kronikos pirmosios knygos tekstas nėra išlikęs visa apimtimi nei bizantiškojoje, nei gruziniškojoje tradicijose). Alternatyvūs aiškinimai vertina šią sakmę kaip precedento neturintį ankstyvą tautosakinio teksto užrašymą (Lemeškin 2009; Karaliūnas 2009; Bučys 2009) arba kaip rytų slavų knygų su-kurtą verstinių tekstų kompiliaciją (Vilkul 2010); abiem atvejais reiškinys neturi tipologinių paralelių.

Buvau nurodęs Sovijaus sakmės daugialypį panašumą į arabų tradicijoje funk-cionavusią informaciją apie šiaurės Mesopotamijoje esančio Harano miesto sabijų (vėlyvosios pagonybės atstovų) tikėjimą ir jų mitinį protėvį Sabį, kuris, tikėtina, ir buvo slaviškame (galimai, verstiniame) tekste minimo Sovijaus prototipas. Sabijų religija buvo susijusi su Egiptu (kaip tik iš ten sabiai buvo atsikėlę į Haraną) ir ypač su ten esančiomis piramidėmis (Temčinas 2010).

Vėliau paaiškėjo, kad dar XIX a. Sovijaus vardas ir sakmė buvo siejami su Arabijos pusiasalio pietuose gyvenusių sabijų tautos pavadinimu ir atitinkamu teonimu Sabis, užrašytu Plinijaus Vyresniojo *Gamtos istorijoje* (Kunikas 1886). Tačiau šiuolaikiniai tyrėjai pasisakė prieš Sovijaus sakmės sąsajas su arabiškomis legendomis: Lemeški-nas (2015) stengėsi pagrįsti Sovijaus sąsajas su lietuvių tautosaka rusų tautosakinėmis paralelėmis, o Kregždys (2017) kritikavo Sovijaus vardo sąsają su Arabijos pietuose gyvenusių sabijų vardu.

Sovijaus vardas kildintas iš arabiškojo teonimo Sabis, iš lie. Šova (anga), sāvas, lat. Sava (drevė), aiškintas rašytinio teksto deformacija. Savo pranešime pateiksiu naują Sovijaus vardo kilmės paaiškinimą, siejantį jį su Senovės Egipto istorija ir jos vėlesne refleksija.

**DIDŽIŪNAS IR GARBINGAS VYRAS KRITO ŠIANDIEN (2 SAM 3,38):
JONO KAROLIO CHODKEVIČIAUS PAVEIKSLAS
LAIDOTUVIŲ PAMOKSLUOSE**

Mirus žymiam politikui, karvedžiui Jonui Karoliui Chodkevičiui (apie 1561–1621) buvo pasakyti septyni laidotuvių pamokslai – šeši lenkų kalba ir vienas lotyniškas. Tai jėzuito, Chodkevičių dvaro pamokslininko Stanislovo Rochavičiaus (Stanisław Rochowicz, m. 1636), bernardino Bonaventūros Čarlinskio (Bonawentura Czarliński, m. 1648), jėzuito, vėliau perėjusio į atgailos kanauninkus (Regulinių atgailos kanauninkų ordiną), Jokūbo Hasijaus (Jakub Hasius, g. apie 1583), teologo Melchioro Stefanideso (Stefański, apie 1565–1636), istoriko, Chodkevičiaus sekretoriaus Simono Starovolskio (Szymon Starowolski; 1588–1656), dominikono Fabijano Birkovskio (Fabian Birkowski; 1566–1636) ir didiko, politinio veikėjo, karaliaus Jono Sobieskio tėvo Jokūbo Sobieskio (1591–1646) pamokslai.

Pranešime bus siekiama atskleisti pamokslininkų kuriamą Chodkevičiaus paveikslą: kiek Chodkevičius buvo standartinis, Baroko retorikos reikalavimus atitinkantis *miles Christianus* („Kristaus karys“) ar *vir bonus* („gerasis vyras“) ir kiek atskleidžiantis tikrų biografinių bei istorinių detalių, taip pat nusakyti, kuo skyrėsi ir kuo buvo panašūs kiekvieno iš pamokslininkų aptarti šio garsaus didiko bruožai, kokie pasitelkti vaizdiniai, retorikos priemonės.

Dalius Viliūnas (LKT)

**KARVEDYS JUOZAPAS PONIATOVSKIS HEROJINĖJE
UŽNEMUNĖS POEZIJOJE**

Vyriausiasis Varšuvos Kunigaikštystės karo vadas Józefas Poniatowski (1807–1813) – vienas pagrindinių XIX a. pirmosios pusės lenkų herojinės poezijos veikėjų. Su jo vardu siejamas Napoleono karų epochoje įvykęs tėvynės prisikėlimas, išsivadavimas, taip pat – karinis narsumo etosas, užgrobtų Abiejų Tautų Respublikos žemių suvienijimo viltys, socialinio, etninio ir konfesinio lygiatėsiškumo siekinys. Po 1813 m. ši persona – herojinės žūties dėl tėvynės personifikacija – atspindėta ir profesionaliosios, ir anoniminės, t. y. liaudies, kūrybos estetiškuose ir etiniuose horizontuose lenkų, lietuvių, vokiečių, hebrajų kalbomis.

Pranešime remiamasi trimis menkai tyrinėtais lituanistiniais šaltiniais: 1) Marjampolės marijonų vienuolyno rankraštine poezijos rinktine; 2) Hiacinto Jablonskio patriotinių eilių ciklu, kurio leidybą parėmė 1809 m. Marjampolės seimelis;

3) Suvalkijos tautosakos (dainų) rinkiniais. Dėmesys sutelkiamas į 3-ąjį šaltinį, nagrinėjama net XX amžiuje (t. y. kelių kartų) giedota „Giesmė apie Juozapo Ponia-
tausko smertį“.

Nagrinėjamas pluoštas problemų: profesionaliosios ir liaudiškosios kūrybos są-
veika, tarpluominė kultūrinių turinių bei vėčių (estetinių, etinių, pilietinių politi-
nių) apykaita, lietuviškojo Užnemunės visuomenės substrato politinės orientacijos
ir pilietinė branda. Keliamos hipotezės apie giesmės kilmę, jos autorių, adresatą bei
funkcionavimą, multivariantiškumą, semantinį spektrą, patriotinio – herojinio
etoso savitumą ir kaitą.

[...]

Juozapas gynė Lietuvą ir Lenkus
Nors spaudė prūsai badu, vargais ir vainiom
Bet igi smerčio abi puses gynė
Prūsus sumynė.

